

Essay

Centrum og periferi

Foto: Monica Santos Herberg

Centrum og periferi

Et essay om skuespillerskolen Det Multinorske

Af Kristoffer Spender

Jeg befinder mig midt i hjertet af Oslo og i foyeren på Det Norske Teater. Teatret er et af de største i Norge, og med deres særlige vægtning på det nynorske sprog har de en helt særlig status og position i norsk teaterlandskab. Det er juni måned, og det betyder at den tilbagevendende teaterfestival Heddadagene er i fuld gang. Jeg venter spændt på, at teaterinstruktøren Eirik Brøyn skal komme, han er en af initiativtagerne på skuespillerskolen Det Multinorske, og det er derfor, jeg skal interviewe ham. Det Multinorske er nemlig i en overgangsfase mellem den nu hedengangne skuespilscole og en instruktørlinje. Denne skal fremadrettet sikre, at fokuset omkring mangfoldighed eksisterer i alle dele af den kunstneriske skabelsesproces.

Foto: Siren Høyland Sæter

Jeg ønsker med dette essay at reflektere over og diskutere grundlaget for, at Det multinorske blev lanceret i 2012. Det Multinorske er en skuespillerskole, som udelukkende rekrutterer blandt skuespilstudenter med familiebaggrund udenfor Europa (Det Norske Teatret 2022). Indledningsvis vil jeg redegøre for, hvorledes grundstenene til Det Multinorske blev lagt, og beskrive, hvad deres bidrag er til en bæredygtig rekrutteringsindsats. Herefter ønsker jeg at diskutere de problematikker, som denne skoles fokus på mangfoldighed indebærer. Afslutningsvis vil jeg pege mod nogle tendenser i samtiden, og hvorledes Det Multinorske skal ses i dette perspektiv. Essayet bygger på et længere interview med teaterinstruktøren Eirik Brøyn, som er tidligere leder på skolen, og som spillede en væsentlig rolle i etableringsfasen. Deleuze og Guattaris rhizom-begreb (2005) vil senere blive nyttigt til at beskrive, hvorledes Det Multinorske kan iagttages som et mangfoldighedsprojekt

og bæredygtigt med virkninger langt ud i fremtiden. Formålet med dette essay er at synliggøre dette initiativ som et bæredygtigt greb i norsk teaterlandskab, men også at beskrive den praksis, som danner grundlaget for denne skole, i håb om at dette kan inspirere til en øget indsats i Danmark på dette område.

Indgange

Det Multinorske er initieret af et af de største institutionsteatre i Norge ved navn Det Norske Teater, og skuespillerskolen ligger i regi af dette teater. Norge har to officielle sprog, som vægtes lige højt, det ene er bokmål, som lægger tæt op ad det danske sprog, det andet er nynorsk, som er sammensat af forskellige lokale dialekter. Det Norske Teater har som hovedformål at operere i al deres praksis med nynorsk. Det vil sige, at deres sceniske tekster eksempelvis baserer sig på det som skriftsprog. Eirik Brøyn beretter (Brøyn 2022), at Det Norske Teater langt tilbage i tid har haft en skuespillerskole, da de oplevede, at de nyuddannede skuespillere fra den norske skuespillerskole (nu kaldt KHIO) ikke beherskede nynorsk godt nok. Derfor var grundlaget for at tage denne uddannelsespraksis op igen allerede til stede, da man ønskede at målrette en ny skuespilleruddannelse til mennesker med flerkulturel baggrund (Brøyn, 2022). Skolen blev lanceret i 2012, og i perioden frem til nu har den rettet sig mod skuespil og er godkendt og struktureret med lovhjælp i akkrediteringsinstitutionens europæiske standarder i henhold til Bologna konventionen (Brøyn 2022). Med denne uddannelse har ønsket været at synliggøre ikke bare Oslo by men også hele Norge som et etnisk sammensat og mangfoldigt land. Den helt særlige årsag til at gå så langt som at oprette en skole udelukkende med optag af mennesker med en flerkulturel baggrund er, ifølge Det Norske Teater, at de kunstneriske skoler som helhed rekrutterer for smalt (DNT, 2022). Så sent som i 2020 skrev kundskabsavisen Khrono en artikel, som beskrev den anden officielle skuespillerskole KHIO (Kunsthøgskolen i Oslo) og dens interne problemer, som blandt andet har medført manglende fokus på rekruttering. Dette vil jeg vende tilbage til senere (Khrono 2020).

Uddannelsen er en treårig skuespilleruddannelse med en efterfølgende praktikperiode på Det Norske Teater, og hele uddannelsens fundament er baseret på et samarbejde mellem Nord Universitet og Det Norske Teater. Men det er Det Norske Teater, som er overvejende involveret i den kunstneriske, pædagogiske og administrative praksis og i styring af uddannelsen (Brøyn 2022). Frem til i dag har der været tre hold, som har gennemført, og i alt har 26 studerende taget deres uddannelse på skolen (DNT 2022). Skolens begyndelse går tilbage til 2008, da den daværende kulturminister Trond Giske havde markeret 2008 som et mangfoldighedsår. Dette indebar at forskellige institutioner og foreninger skulle have større fokus og mere målrettet indsats på inklusion og bæredygtighed i samfundet. Til dette blev der også øremærket ekstra midler, som man kunne søge til sit projekt. Et af de projekter, som fik bevilliget midler, var skuespillerskolen Det Multinorske, og Erik Brøyn gik i gang med at formulere og strukturere skolens studieplan. Studieplanen skulle være på højde med andre skuespilskolers, sådan at man sikrede sig, at man ikke gjorde de kommende studenter en bjørnetjeneste. Altså var det hensigten at uddanne stabile og stærke skuespillere, som kunne navigere i et arbejdsmiljø med stor konkurrence. Dette gjorde han som leder af projektet sammen med teaterchefen ved Det Norske Teater og repræsentanter fra Nord Universitet. I tiden frem til skolens start beretter Eirik Brøyn, at der var væsentlige principper, som var essentielle for ham (Brøyn 2022). Blandt andet skulle juryen bestå af folk med en flerkulturel baggrund, men da de var stort set ikke-eksisterende i det daværende norske teatermiljø, måtte han orientere sig bredere. Han fandt primært kunstnere fra filmens og fra dansens verden. I rekrutteringsfasen gjorde han yderligere en stor indsats, her kontaktede han mange og

forskellige foreninger og bydelssammenslutninger, hvor han fik råd og sparring på, hvorledes han kunne spidsformulere sit fokusområde. Formuleringen skulle balancere i mellemrummet mellem inklusion og eksklusion, for hvis man henvender sig til en specifik målgruppe, har man også gjort en forskel og dermed ekskluderet andre. Formuleringen blev formet på en sådan måde, at de søgte efter folk med familiebaggrund uden for Europa. Denne spidsformulering er med andre ord med til at skabe fokus på et større og mere mangfoldigt repræsentationsspænd. Aspiranterne kunne med denne formulering både været opvokset i Norge eller være nytilflyttede. En udfordring, de stod overfor, var, at Det Norske Teater, som tidligere nævnt, har et stort fokus på nynorsk sprog, og de fik derfor tilføjet, at man måtte beherske norsk i daglig tale. Eiriks kontakt til de forskellige foreninger hjalp også med at sprede budskabet i de miljøer, hvor de ønskede aspiranter havde deres daglige gang. Foreningerne kunne både være hiphopskoler, fritidshjem og gymnasier i specifikke boligområder. De arbejdede hårdt for at finde indgange til miljøer, som de ikke selv havde berøring med i det daglige, og disse indgange var essentielle for at danne et rekrutteringsgrundlag, der var stort og godt nok. Denne opsøgende tilgang har været helt essentiel i skolens rekrutterings- og etableringsfase. Eirik Brøyn beretter, hvorledes de knyttede bånd til forskellige foreninger, blandt andet antiracistiske centre og teaterstiftelsen Nordic Black Theater (Brøyn 2022). Til selve optagelsesprøven var indgangen, at man gerne måtte recitere en tekst på sit eget sprog, og der var også lagt op til et møde fremfor en prøve. Han fortæller også, hvordan en af ansøgerne slog benene væk under ham, da personen optrådte på sit modersmål (Brøyn 2022). Alt dette for at gøre rammerne så inkluderende som overhovedet muligt og for at skabe en indgang til kultursektoren for mennesker, som i udgangspunktet måske havde søgt andre veje. For Eirik Brøyn er indgange ikke bare indgange, men også en gensidig portal: når der findes en indgang, så kunne man ønske, at det var en indgang fra begge sider. Det var vigtigt for ham at gøre op med denne helt konkrete adskillende tærskel.

Hønen eller ægget

Denne uddannelses beskaffenhed kan ikke beskrives uden at diskutere nogle af de forskellige kritikpunkter, som tilhører dette emneområde, det vil sige både de kritikpunkter, som er til selve uddannelsen Det Multinorske, men også de overvejelser og diskussioner samt refleksioner, der er forbundet med inklusion, diversitet og repræsentation i kultursektoren som helhed. Kritikken er mangefacetteret, for på den ene side kan kritikken rettes mod KHIO, som ifølge Eirik Brøyn (Brøyn 2022) har svigtet i deres rekrutteringsstrategier. På den anden side tænker jeg også, at projektet Det Multinorske heller ikke er uden iboende problemstillinger. For det inkluderende udgangspunkt kan i bund og grund godt kritiseres for også at være ekskluderende.

KHIO (Kunsthøgskolen i Oslo) er en stor tværfaglig national uddannelsesinstitution, som ligger på Grünerlykka i det centrale Oslo. De huser kunstneriske uddannelser og designstudier i stort set alle kunstneriske faggrupper. Ift. teater har de både en skuespillerskole med årlig optagelse og en instruktørlinje. Den officielle kritik er rettet mod uklare arbejdsopgaver, manglende langsigtede strategier og manglende støtte til eksempelvis rekruttering (Khrono, 2020). Der er altså et langvarigt og tydeligt problem hos KHIO, et problem, som etableringen af Det Multinorske kan ses som en direkte konsekvens af (Brøyn 2022). At KHIO procentvis ikke uddanner særlig mange skuespillere med flerkulturel baggrund, kan skyldes, at denne gruppe af mennesker slet ikke søger uddannelsen. Norge består per dags dato af 5.455.582 personer, hvoraf 1.025.175 er indvandrere og norskfødte med indvandrerforældre (Statistisk 2022). Det er omkring en femtedel af befolkningen, som i dag har en flerkulturel baggrund. Ifølge en artikel i den norske avis Klassekampen er repræsentation

stadig en udfordring, og teatercheferne på de norske teatre er heller ikke tilfredse med egen indsats (Klassekampen, 2020). Ydermere hævdes det også, at den norske prisuddeling Hedda (som jeg nævnte tidligere, og som er den norske ækvivalent til Reumert) også kun giver priserne til hvide skuespillere. Det mangfoldige udtryk er altså en mangelvare på scenerne. På den måde bliver selv rekruttering til en hønen eller ægget problematik. Hvis repræsentationen på scenen ikke er flerkulturel, så bliver rekrutteringen det heller ikke. Dette negative feedback-loop peger på, at befolkningsandelen med flerkulturel baggrund er underrepræsenteret både i uddannelsessystemet men især på scenen, og af samme årsag. De er ikke på scenen, fordi de ikke er i uddannelsessystemet, og de er ikke i uddannelsessystemet, fordi de ikke er repræsenteret på scenen. Med Det Multinorske var det Eirik Brøyns ønske at gøre op med dette negative feedback-loop. Han beskriver, at man måtte skabe et rum, starte en dialog og fjerne alle de tærskler, som gør, at folk ikke søger skuespillerskolerne (Brøyn 2022). For mig udgøres den iboende kritik i Det Multinorske af, at spidsformuleringen grundlæggende er ekskluderende overfor mennesker med ikke-flerkulturel baggrund. I en skandinavisk velfærdsmodel er adgang til uddannelsen normalt lige for alle uanset race, køn og andre faktorer. Så hvordan skal Det Multinorske ses i dette lys?

Foto: Monica Santos Herberg

Eirik Brøyn beskriver, at et af motiverne for at etablere uddannelsen var at presse andre skuespillerskoler til at tænke kreativt og alternativt og fokusere på en mangefacetteret rekruttering. Han beskriver også, at Det Multinorske er undtagelsen, der bekræfter reglen, og at denne undtagelse ikke er bestemt til at bestå over tid, men at det forhåbentlig på sigt slet ikke er nødvendig med en sådan type uddannelse. Samme argument gør sig gældende i forhold til kønskvotering, og argumentet for er, at man (midlertidigt) indsætter en målrettet eksplicit formaliseret positiv diskrimination som kompensation for en bred implicit og uformel negativ diskrimination. Eirik Brøyn beskriver, hvorledes Det Multinorske aldrig må blive en endestation, men at det er essentielt for ham, at man må starte et sted. Denne positive udvikling kommer ikke af sig selv (Brøyn 2022). I skrivende stund er Det Multinorske som sagt nedlagt, og erstattet af en instruktørlinje med samme fokus

på mangfoldighed. I en ti år lang periode har tre årgange altså været igennem uddannelsen, og Eirik Brøyn ser tilbage på et initiativ, som han er stolt over, og som han kan se positive effekter af, selvom han havde ønsket, at skolen skulle bestå lidt endnu, da han mener, at der stadig er masser af arbejde endnu for at nå derhen, hvor de gerne ville: Der hvor de andre skuespilskoler har et bredere ansøgningsfelt, og der hvor skuespillere med en flerkulturel baggrund ikke bare udvælges til scenen af hensyn til repræsentation, men udvælges i kraft af deres skuespillertalent (Brøyn 2022).

Bærekraft skaber bæredygtighed

Det Norske Teater er i norsk kontekst helt i front i arbejdet for et mere mangfoldigt teater, både på det politiske og pædagogiske men også på det kunstneriske plan. Derfor er det relevant at beskæftige sig med Det Multinorske i relation til de andre initiativer som Det Norske Teater også har gjort, blandt andet har de med Den Mangfoldige Scene (DNT 2022) skabt en platform for, at børn helt ned i seksårsalderen kan danne en gunstig og positiv relation til teatret. Her er børn fra alle kulturelle og sociale miljøer i Oslo velkomne. Og der arbejdes målrettet for inklusion. Endvidere er der Rommen Scene (DNT 2022), som er placeret i Groruddalen, som i medie billedet ofte karakteriseres som en ghetto (Aftenposten 2010). Eirik Brøyn understreger, at disse initiativer sammen med Det Multinorske skal ses i samme lys. Altså som initiativer, der ikke lader sig begrænse i deres ønske om at skabe et bredere og mere mangfoldigt teaterlandskab. Rommen Scene er placeret i periferien af Oslo, og Det Norske Teater er placeret i centrum. Eirik Brøyn understreger det væsentlige i, at disse to steder har en vekselvirkning (Brøyn 2022). Således beskriver han et ønske om at ophæve dikotomien mellem de to scener.

Dikotomien mellem de to scener, Det Norske Teater og Rommen scene, kan iagttages som en binær modsætning mellem centrum og periferi. Ifølge de franske filosoffer Deleuze og Guattari er man med en sådan binær logik kun i stand til at iagttage mangfoldigheden som en negation af en enhed og ikke i stand til at forstå mangfoldigheden som sådan (Deleuze og Guattari 2005). Gilles Deleuzes og Felix Guattaris teori om rhizomet bryder med den udbredte ide om, at vestlig kultur kan iagttages ud fra en binær logik, hvor alt er delt i dikotomier, eksempelvis original versus kopi, dybde versus overflade, og ikke mindst centrum versus periferi som er essentiel i dette perspektiv (Deleuze og Guattari 2005). Der er ikke punkter eller positioner i et rhizom, der er kun linjer, og disse linjer territorialiserer, organiserer, betegner og tilskriver rhizomet noget, men der kan også opstå brud i rhizomet, hvilket sker hver gang disse linjer eksploderer i en flugtlinje. Dog er flugtlinjen en del af rhizomet, hvilket vil sige, at disse linjer altid vil kastes tilbage og ramme sig selv igen. Denne ændring er et udtryk for, at rhizomet godt kan brydes, men med det samme vil gendanne sig selv (Deleuze og Guattari 2005). Flugtlinjerne må ikke blive et endemål, for så har man territorialiseret, hvilket betyder, at man blot fik etableret det, som man i første omgang flygtede fra. Det Multinorske kan ses i dette perspektiv, initiativet må ikke blive et endemål, men kan forstås som et led i en længere plan for at skabe rammerne for mangfoldighed. Et rhizom har ingen midte, og det er i det perspektiv, at jeg forsøger at gøre op med forskellen mellem centrum og periferi. For Deleuze og Guattari beror mangfoldigheden på vekselvirkningen mellem forskelle og forbindelser, og mangfoldighed for dem er ikke forskel. I denne optik er formålet med Det Multinorske at skabe en bærekraft, som bliver bæredygtigt på sigt. Det er en kontinuerlig og fokuseret proces, som skal til for at skabe det mangfoldige teater.

Eirik Brøyns tanker om relationen mellem Rommen scene, Det Multinorske og norsk teater som helhed flygter med Deleuze og Guattaris tanke om, at det er en kontinuerlig proces. For Eirik Brøyn ville det være helt forkert, hvis man stillede sig tilfreds med, at man har sit mangfoldig-

hedstilbud i periferien, og lod det blive der. Det er ikke bæredygtigt i denne optik at parallelisere, men derimod at skabe en slagkraftig vekselvirkning. Det er vigtigt for Eirik Brøyn at understrege, at mangfoldighedssatsningen skal forsætte også på de større institutioner (Brøyn 2022). Fremtidens teater karakteriserer han som mangfoldigt, men måden man kommer derhen på, beskriver han således.

Det var et vældig vigtigt udgangspunkt for mig at få de bedste kandidater ind og de bedste skuespillere ud. Sådan at de helt uafhængigt af, hvad de repræsenterer, måtte være så gode skuespillere, at de kunne tage imod de udfordringer, de ville få, og at de ikke bare kan bruges, når der er brug for dem. De skal sætte præg på fremtiden, men det kan de ikke gøre, hvis de bare leverer det, man forventer af et eller anden mangfoldighed. Det kan de kun gøre, hvis de er gode nok, og sikre nok på at deres egne kvaliteter har en bredde og ikke en tilspidset kvalitet, som bare er til for formålet skyld. (Brøyn 2022)

Skuespillerne, som er uddannet på Det Multinorske, uddannes altså ikke til at repræsentere en mangfoldighed, de uddannes som skuespillere, der i kraft af deres talent kan spille forskellige roller. Teaterinstruktøren Catrine Telle er aktuell på National Theatret med forestillingen *Hen*, og her udtaler hun til avisen *Aftenposten*, at det er forkert, hvis kun transpersoner kan spille transpersoner (Aftenposten 2022). Det vil jeg sådan set give hende ret i, men problemet ligger måske et andet sted, nemlig i at minoriteter på alle områder ikke søger eller udvælges til kunstuddannelser, ej heller ansættes bagefter. Derfor må man starte et sted, og det er Det Multinorske et udtryk for. I skrivende stund er Teater Grob netop ved at fejre deres navneskifte til Blaagaard Teater. Med denne transformation følger også et skifte i teatrets profil, fra den hyperrealistiske profil til en eksperimenterende og mangfoldig profil. Teaterdirektøren Sargun Oshana udtaler følgende:

Vi er inspireret af den verden, vi ser, når vi kigger ud ad vinduet. Det vi ser, er en bydel, hvor det lokale og globale blander sig med hinanden – og forskellige mennesker og kulturer mødes. Den energi og mangfoldighed vil vi indfange på Blaagaard Teater. Derfor er tiden inde til et nyt kapitel på Nørrebrogade, der afspejler det teater, vi er i dag og gerne vil være i fremtiden. Et teater, der præsenterer historier fra de mange forskellige og fascinerende stemmer, der findes i Danmark, og som repræsenterer alle de ansigter og kroppe, vi ser i samfundet. Det transformative teater giver publikum mulighed for at opdage nye, ukendte perspektiver på vores fælles virkelighed (Grob 2022)

Dette flugter helt og holdent med dette essays argument, at en øget indsats på området er nødvendig for at skabe den synlighed, som er nødvendig. Det er vigtigt, at mangfoldighedsudbuddet ikke bare forbliver i periferien, men kommer ind i centrum. Ved at gøre op med dikotomien mellem centrum og periferi er man nået et godt stykke henimod en mere mangfoldig kunst. Etableringen af Det Multinorske har været en helt essentiel sten, der er kastet i vandet, og måske ringene kan nå så langt ud, at vi vil se endnu flere initiativer i Skandinavien på dette område i fremtiden. For fremtidens teater er mangfoldig, og det handler ikke bare om at skabe mere mangfoldighed blandt skuespillerne på scenen, men også i de fortællinger, vi fortæller til hinanden. Men det første er måske en forudsætning for det sidste?

Kristoffer Spender er cand. mag i dramaturgi og litteraturhistorie ved Aarhus Universitet samt Universitet i Bergen fra 2017, Dramaturg ved Trøndelag Teater i Trondheim Norge, samt gæsteunderviser og censor ved Drama og Teater ved NTNU Univerisitet i Trondheim.

Litteratur

Andersen, Bengt. 2010. Ghetto eller idyll? I *Aftenposten* (25. november 2010). Online: <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/aP3v2/Ghetto-eller-idyll> (tilgået 29. oktober 2022).

Brøyn, E. (16. juni 2022) Interview med Eirik Brøyn på Det Norske Teater. 16. juni.

Deleuze, Gilles og Guattari, Félix. 2005. *Tusind Plateauer, Kapitalisme og Skizofreni*. Oversat af Niels Lyngsø. København: Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler.

Feiring, Ådne. Klassekampen. 2020. Lite mangfold på scenen. (18. juli 2020). Online: <https://klassekampen.no/utgave/2020-07-18/lite-mangfold-pa-scenen?fbclid=IwAR1tdGbIglQ0BKUkcRtmgSnE02GCfEIJFcbhiZhuI-r02cIhiTeP7LsqmRs> (tilgået 29. oktober 2022).

Nystuen, Mina Madeleine. 2022. Det blir feil at bare transpersonen kan spille transpersoner, mener regissøren. *Aftenposten* (13. august, 2022). Online:

https://www.aftenposten.no/kultur/i/z7dVWw/det-bli-feil-at-bare-transpersoner-kan-spille-transpersoner-mener-regissoeren?fbclid=IwAR3AscwYstAKQy3eXNSorEGkmfa6sJ_PBiYDEIMWzt52aKyT9Q5Xk-VOYDg (tilgået 29. oktober 2022).

Trædal, Torkjell. Khrono (2020). 68 ansatte med knusende brev til ledelsen. Online:

<https://khrono.no/68-ansatte-med-knusende-brev-til-ledelsen/536802> (tilgået 29. oktober 2022).

Det Norske Teatret. 2022. Det Multinorske. Online: <https://www.detnorsketeatret.no/om-det-multinorske> (tilgået 10 August 2022).

Statistisk Sentralbyrå. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Online:

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre> (tilgået 7. marts 2022)

Teater Grob. 2022. Teater Grob skifter navn. Pressemeldelse (10. August 2022). Online:

<https://www.grob.dk/forestilling/teater-grob-skifter-navn-kom-med-til-fejring/> (tilgået 29. oktober 2022).